

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

**ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВОЇ
ФІНАНСОВОЇ ІНІЦІАТИВИ**

БЮДЖЕТ ТА ЕКОНОМІКА

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СІЧНЯ-ВЕРЕСНЯ 2008 РОКУ

ІНСТИТУТ БЮДЖЕТУ ТА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Буклет, який Ви тримаєте в руках, підготовлено за звітними даними Державного казначейства України та даними офіційної статистики. Він містить стислий аналіз бюджету та економіки України за січень-вересень 2008 року. Тут окреслено лише основні тенденції виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів, а також висвітлюються основні зміни макроекономічної ситуації та тенденції банківської системи, їх взаємозв'язок з бюджетними показниками. Поглиблений аналіз бюджету та економіки України за цей період можна знайти у виданні «Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2008 року».

Видання підготовлено за підтримки Американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку. Зміст продукту є відповідальністю Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) і не обов'язково збігається з поглядами USAID або уряду США.

Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень
вул. Ярославів Вал 14-Г, 1 поверх, офіс 54
м. Київ, 01034, Україна
Тел: (044) 235-32-31, 279-74-71, 279-50-89
Факс: (044) 235-51-82

БЮДЖЕТ ТА ЕКОНОМІКА. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СІЧНЯ-ВЕРЕСНЯ 2008 РОКУ

Показник	Станом на 01.10.08	Станом на 01.10.07
ВВП, млрд. грн.	714,9	492,5
Індекс споживчих цін, %	116,1	108,6
Активи банків бруто, млрд. грн.	782,9	527,0
Обсяг кредитних вкладень, млрд. грн.	565,9	367,1
у т.ч. кредити надані юридичним особам, млрд. грн.	358,1	237,5
кредити надані фізичним особам, млрд. грн.	207,8	129,6
Обсяг депозитів, млрд. грн.	339,7	247,7
у т.ч. депозити юридичних осіб, млрд. грн.	135,7	106,7
депозити фізичних осіб, млрд. грн.	204,0	141,0
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	30,5	30,8
Доходи державного бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), млрд. грн.	169,2	113,7
Трансферти з місцевих бюджетів до державного, млрд. грн.	5,3	3,1
Видатки державного бюджету, млрд. грн.	165,1	116,1
Кредитування, сальдо, млрд. грн.	1,1	0,4
Дефіцит (-)/ профіцит (+) державного бюджету, млрд. грн.	+3,0	-2,8
Доходи місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), млрд. грн.	99,2	73,6
Трансферти з державного бюджету до місцевих, млрд. грн.	45,0	32,5
Видатки місцевих бюджетів, млрд. грн.	90,3	65,0

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

У третьому кварталі 2008 року **макроекономічна ситуація** характеризувалася прискоренням зростанням реального ВВП на фоні значного інфляційного тиску, а також порушенням стабільності на зовнішньому та внутрішньому ринку, що призвело до негативних наслідків вже у кінці вересня.

Зростання реального ВВП на рівні 6,9 % за даними Державного комітету статистики України забезпечувалось високими темпами приросту валової доданої вартості у торгівлі – на 9,4 %, транспорту та зв'язку – на 10,4 %, сільському господарстві – на 15,7 %¹. У відповідному кварталі 2007 року показник зростання реального ВВП досягнув лише 6,2 %. Але вже у вересні цього року стало помітно значне уповільнення економічного зростання, як наслідок уповільнення темпів зростання промисловості, зниження зовнішнього попиту на сталь та внутрішнього попиту на промислову продукцію. Таким чином значний рівень зростання ВВП відбувся за рахунок сезонного зростання сільського господарства (на 15,7 %) та чистих податків на продукти (на 14,4 %).

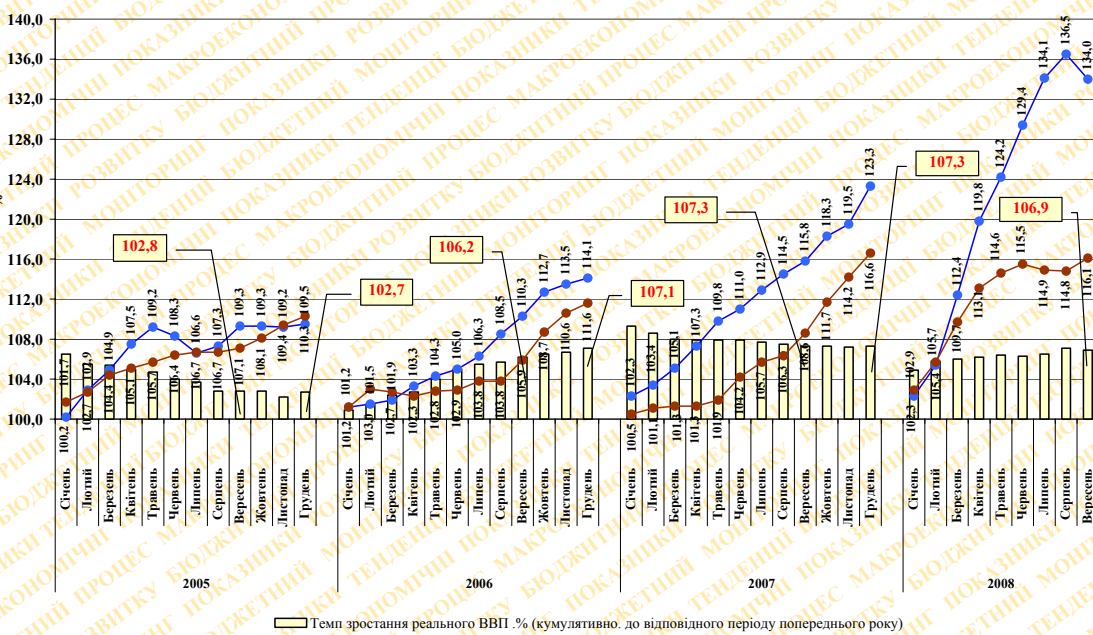
Тенденція до уповільнення зростання цін почалась ще в червні 2008 року, за липень індекс споживчих цін зменшився на 0,5 %, за серпень на 0,1 %, але в вересні відбулось зростання інфляції на 1,1 %. Як результат індекс споживчих цін за третій квартал 2008 року склав 16,1 % (див. діаграму 1). В умовах суттєвого зростання інфляції порівняно з попередніми роками, погіршилися інфляційні очікування населення, як наслідок домогосподарства демонструють підвищену схильність до перетворення грошових та фінансових активів на матеріальні активи та послуги. Витрати населення на придбання товарів та послуг у січні-вересні поточного року порівняно з відповідним періодом минулого року зросли на 41,3 %.

У січні-вересні 2008 індекс цін виробників промислової продукції залишився на достатньо високому рівні 134,0 %, незважаючи на значне його зниження у вересні на 1,8 %. Основним чинником зниження цін виробників у вересні є погіршення зовнішньої кон'юнктури та зниження світових цін на металургійну продукцію та нафту. Високий рівень індексу з початку року зберігається через подорожчання продукції переробної промисловості – на 58,2 %, металургійного виробництва – на 56,5 %, добувної промисловості – на 51,4 %, виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – на 36,8 %. Динаміка цін виробників в цьому періоді домінує над динамікою споживчих цін, що є типовим для України явищем останніх років.

¹ http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vtp/vtp_u/vtp1008_u.htm

Діаграма 1

Динаміка цін та реального ВВП у 2005-2008 роках

У липні - серпні 2008 року пропозиція іноземної валюти домінувала над попитом, таким чином курс долара США на міжбанковському ринку коливався в коридорі 4,59-4,68 грн./дол. США, а готівкового 4,57-4,65 грн./дол. США. У серпні скорочення пропозиції іноземної валюти мало наслідком ослаблення курсу гривні і коливаннями курсу на міжбанковському ринку у коридорі 4,66-5,07 грн./дол. США, а готівкового 4,67-5,06 грн./дол. США. Національний Банк підтримав перехід до більш гнучкого курсоутворення, який було запроваджено у квітні 2008 року і зберігав баланс іноземної валюти шляхом інтервенцій, загальний обсяг яких з початку року становив 6,4 млрд. дол. США, що на 0,5 млрд. менше, ніж у відповідному періоді 2007 року. Це призвело до збільшення міжнародних резервів на 15,6 %.

Таким чином у третьому кварталі склалась дещо неоднозначна макроекономічна ситуація: зменшення інфляційного тиску та значне зростання ВВП протягом літніх місяців та погіршення цих тенденцій на початку осені, як наслідок посилення напруги на світовому та внутрішньому фінансових ринках. Зазначені тенденції разом з відсутністю структурних реформ економіки матимуть негативний вплив на розвиток економіки України у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

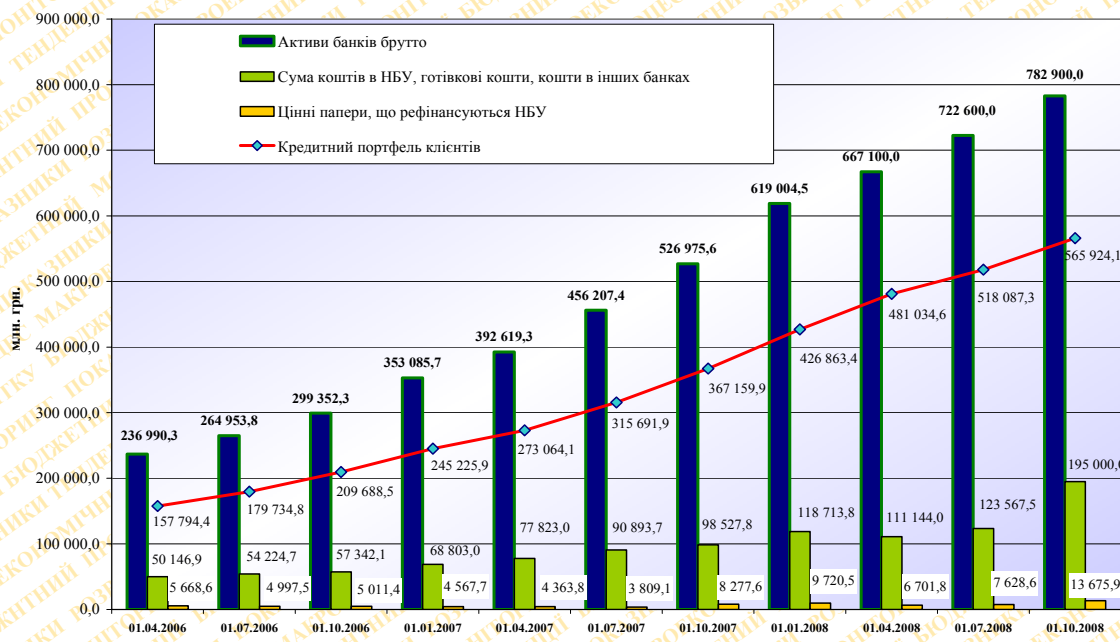
ТЕНДЕНЦІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківська система України протягом 9-ти місяців 2008 року характеризувалася повільним зростанням загальних активів на фоні зростання споживчих цін, відсоткових ставок, відчутних коливань обмінного курсу національної валюти до долара США.

На початку весни 2008 року Національний банк України підвищив вимоги до рівня капіталізації банків, ліквідності та ввів додаткові вимоги до порядку розрахунку норм обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в НБУ. Такі заходи з боку Національного банку України змусили банки підвищити ставки по кредитуванню (особливо в національній валюті), а також посилити вимоги до потенційних позичальників. В той же час, ситуація на світових ринках капіталу влітку негативно вплинула на скорочення обсягів залучених ресурсів від банків-інвесторів та мала вплив на підвищення ставок за коштами материнських структур.

Діаграма 2

Динаміка загальних активів банків за 2006-2008 роки

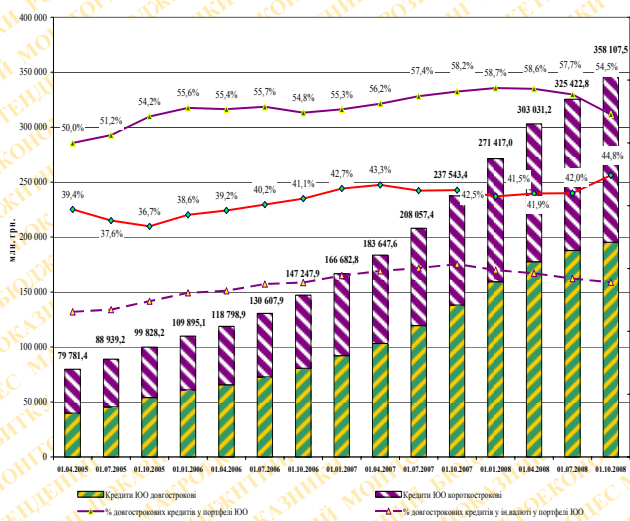
Як видно з діаграми 2, протягом 9-ти місяців 2008 року має місце збільшення загальних активів на 163,9 млрд. грн., або на 26,5 %, які складають 782,9 млрд. грн. В порівнянні з темпами приросту даного показника у 2006 та 2007 роках у січні-вересні 2008 року мало місце уповільнення темпів розвитку банківської системи України, зокрема показника загальних активів.

Збільшення загальних активів відбулось, в основному, за рахунок збільшення кредитів, наданих банками. Структура загальних активів за рівнем ліквідності майже не змінилась і виглядає так: високоліквідні активи складають 8,9 % від суми загальних активів, кредитні операції – 80,2 %, вкладення в цінні папери – 4,3 %, дебіторська заборгованість – 0,5 %, основні засоби та нематеріальні активи – 4,3 %, нараховані доходи до отримання – 1,2 %, інші активи – 0,6 %.

Обсяг кредитних вкладень у липні-вересні 2008 року збільшився на 9,2 % (з початку року – на 32,6 %) до 565,9 млрд. грн. Обсяг кредитів юридичним особам у липні-вересні 2008 року збільшився на 10,0 % (з початку року – на 31,0 %) до 358,1 млрд. грн. (див. діаграму 3). Кредити, надані фізичним особам збільшилися на 7,9 % у липні-вересні 2008 року та на 33,7 % з початку року до 207,8 млрд. грн. (див. діаграму 4).

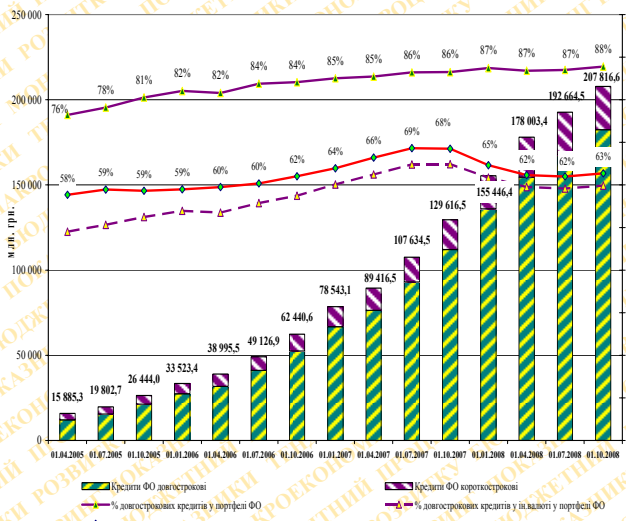
Діаграма 3

Динаміка кредитів банківської системи, наданих юридичним особам у 2005-2008 роках

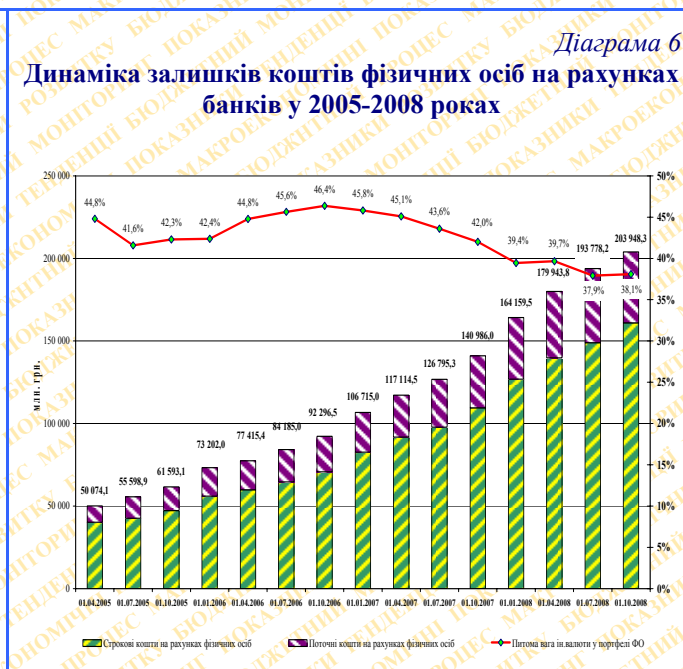
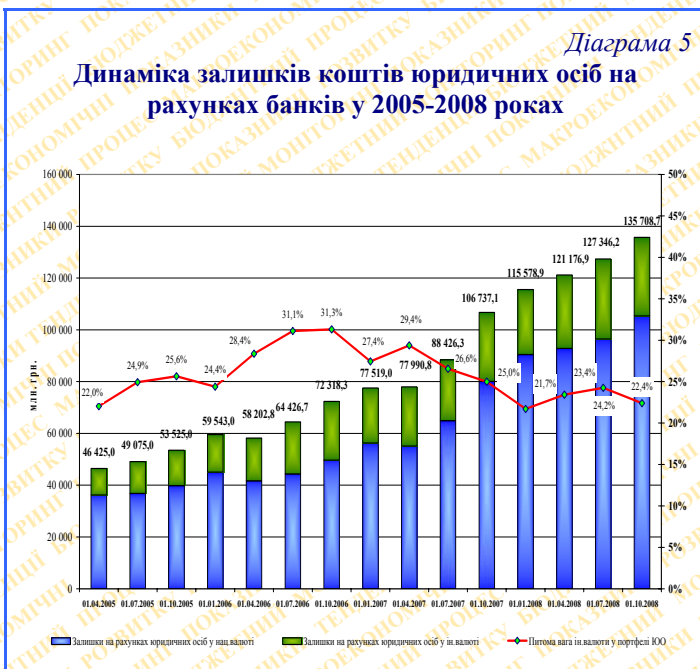
Діаграма 4

Динаміка кредитів банківської системи, наданих фізичним особам у 2005-2008 роках

Аналіз структури кредитного портфеля клієнтів за продуктами показує, що на сьогоднішній день значну долю займає кредитування юридичних осіб в оборотні засоби, іпотечне кредитування населення та кредити на придбання автомобілів. Необхідно відмітити значне зниження темпів кредитування населення в національній валюті в аналізованому періоді, основною причиною якого є посилення умов рефінансування з боку НБУ, проблеми банків з ліквідністю в національній валюті, зростання ставок по кредитах в національній валюті. Темпи кредитування населення в іноземній валюті уповільнились в порівнянні з попередніми періодами.

Загальний обсяг депозитів у липні-вересні 2008 року збільшився на 5,8 % (з початку року – на 21,4 %) до 339,7 млрд. грн. Депозити юридичних осіб у липні-вересні 2008 року збільшилися на 6,5 % (з початку року – на 17,4 %) до 135,7 млрд. грн. (див. діаграму 5). Депозити фізичних осіб збільшилися на 5,2 % (з початку року – на 24,2 %) до 204,0 млрд. грн. (див. діаграму 6).

Протягом аналізованого періоду темп приросту коштів населення в національній валюті значно перевищує аналогічний показник в іноземній валюті, як і в попередні періоди, що, головним чином, обумовлено різницею в процентних ставках. Станом на 01.10.2008 року доля іноземної валюти в засобах фізичних осіб майже не змінилась і складає 38,1 %, а в коштах юридичних осіб є незначною і становить 22,4 %.

Як видно з діаграм 7 та 8 у січні-вересні 2008 року відбулося певне збільшення вартості кредитів юридичних та фізичних осіб та за ресурсами населення. Значні коливання відсоткових ставок за кредитами з початку року пояснюються введенням вимог Національного банку України щодо дотримання банками достатнього рівня ліквідності та відображення у фінансовій звітності реальної плати за кредит з урахуванням додаткових комісій.

Більшість комерційних банків підвищили умови видачі кредитних продуктів: збільшено перший внесок до 30 % та розширено перелік показників для оцінки платоспроможності потенційних позичальників. При цьому слід відмітити, що відсоткові ставки були підвищені по продуктам в національній валюті, що, в першу чергу, пов'язане з недостатнім обсягом коштів в національній валюті на банківському ринку України.

Так, середньозважена відсоткова ставка за кредитами фізичних осіб в національній валюті протягом 9-ти місяців 2008 року зростає більше ніж на 4,5 % і станом на 01.10.2008 року склала 21,75 % річних, а за кредитами юридичних осіб – на 2,3 % і становить 16,2 %.

За прогнозами аналітиків у 2009 році наслідком високих темпів інфляції та жорсткої монетарної політики Національного банку України стане зростання кредитних ставок ще на 0,5-2 в. п. в національній та на 1 в. п. в іноземній валютах.

Незважаючи на кризу поточної ліквідності, українські банки високоприбуткові. За підсумками 9-ти місяців 2008 року банки збільшили прибуток в 2 рази до 8,0 млрд. грн. в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Доходи банків склали 78,1 млрд. грн., в т. ч. процентні доходи становили 60,1 млрд. грн. (або 76,9 % від загальних доходів), комісійні доходи – 12,7 млрд. грн. (16,3 %), результат від торговельних операцій – 3,5 млрд. грн. (4,5 %), інші операційні доходи – 1,5 млрд. грн. (1,9 %), інші доходи – 0,3 млрд. грн. (0,4 %), повернення списаних активів – 23,4 млн. грн. Витрати банків склали 70,1 млрд. грн., в т. ч. процентні витрати – 34,3 млрд. грн. (або 48,9 % від загальних витрат), комісійні витрати – 1,5 млрд. грн. (2,1 %), інші операційні витрати – 4,0 млрд. грн. (5,7 %), загальні адміністративні витрати – 20,2 млрд. грн. (28,9 %), відрахування в резерви – 7,6 млрд. грн. (10,9 %), податок на прибуток – 2,4 млрд. грн. (3,5 %).

Такий приріст пояснюється стрімким і динамічним нарощенням процентних активів в 2007 році та розширенням видів комісійних послуг банків.

ВИКОНАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ

Доходну частину зведеного бюджету виконано на 73,9 % річного плану, державного бюджету – на 76,0 %, а місцевих бюджетів – на 72,9 %. При цьому, частка перерозподілу ВВП через зведений бюджет скоротилась на 0,3 в. п. (див. діаграму 9).

Структура витраткової частини зведеного бюджету залишилася майже незмінною поряд із збільшенням частки державного бюджету у структурі доходів зведеного бюджету (див. діаграму 10). За підсумками січня-вересня 2008 року одночасно спостерігається: суттєве недовиконання надходжень від приватизації державного майна, накопичення великих обсягів залишків коштів державного бюджету по спеціальному фонду та перевищення темпів приросту доходів державного бюджету над доходами місцевих бюджетів.

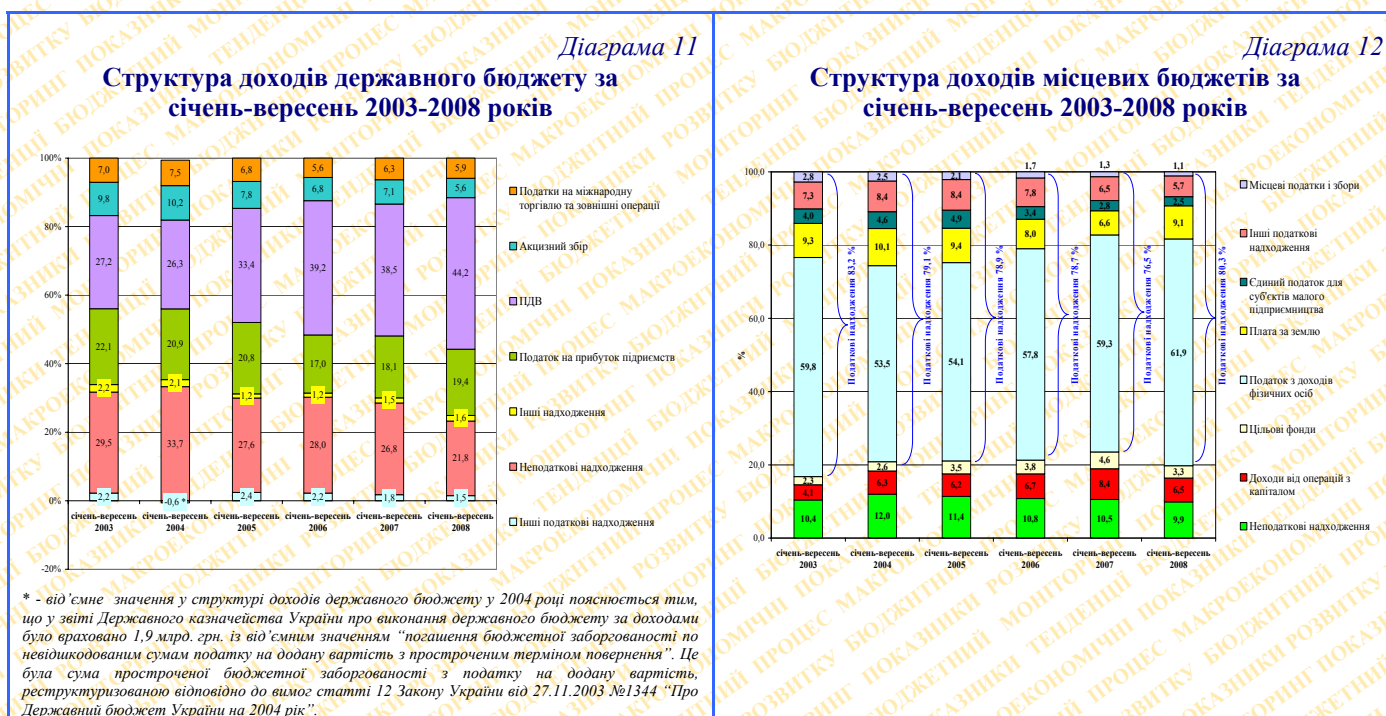
ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У січні-вересні 2008 року виконання **доходної частини державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів)** становило 163,8 млрд. грн., що на 48,7 % перевищує відповідний показник попереднього року. Рівень виконання річного плану державного бюджету становить 76,5 % проти 68,5 % фактичних річних надходжень у попередньому році.

Доволі стрімке зростання доходів державного бюджету відбулося за рахунок таких факторів:

- збільшення надходжень податку на прибуток підприємств на 58,0 %, що зумовлено стрімким зростанням номінального ВВП (зростання склало 45,2 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року) та значним зростанням прибутків банків та страхових компаній;
- зростання надходжень податку на додану вартість із ввезених на територію України товарів на 115,0 %, основною причиною чого стало скасування вексельної форми оплати товарів при імпорті на митну територію України (Лист Державної митної служби України №11/1-15/353-СП «Про вексельні розрахунки по ПДВ») та понадплановий імпорт, який за 8 місяців 2008 року склав 18,6 млрд. дол. США, що забезпечило 12,0 млрд. грн. додаткових надходжень;
- зростання на 41,0 % надходжень ввізного мита та на 94,2 % акцизного збору з ввезених на територію України товарів.

Внаслідок зазначених змін, структура доходної частини державного бюджету в січні-вересні 2008 року зазнала доволі суттєвих змін порівняно з аналогічним періодом 2007 року. Зокрема, частка податку на додану вартість та податку на прибуток зросла на 9,2 в. п. та 1,3 в. п. відповідно, в той час як частки акцизного збору та податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції скоротились на 1,5 в. п. та 0,4 в. п. відповідно (див. діаграму 11).

Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у січні-вересні 2008 року склали майже 54,2 млрд. грн., що на 32,1 % більше, ніж за аналогічний період 2007 року. Розрахунковий показник Міністерства фінансів України по доходах місцевих бюджетів на 2008 рік виконано на 81,6 %, а рівень виконання плану доходів, затвердженого місцевими радами склав 72,9 %. У 2007 році рівень виконання зазначених планових показників був дещо вище та становив відповідно 92,3 % та 82,8 %.

Найбільші зміни в структурі доходів місцевих бюджетів пов'язані із зростанням частки податкових надходжень (на 3,8 в. п. до 80,3 % усіх доходів місцевих бюджетів) з одночасним зменшенням питомої ваги доходів від операцій з капіталом (на 1,9 в. п.), цільових фондів (на 1,3 в. п.) та неподаткових надходжень (на 0,6 в. п.) (див. діаграму 12). Обсяги податкових надходжень порівняно з січнем-вереснем 2007 року зросли на 38,6 %, неподаткових надходжень – на 23,6 %. Водночас доходи від операцій з капіталом збільшились лише на 2,8 %, а по надходженнях до цільових фондів спостерігається зменшення фактичних обсягів – на 3,1 %. Причому план, затверджений місцевими радами на рік по доходах від операцій з капіталом та надходженнях до цільових фондів, виконано за підсумками січня-вересня 2008 року лише на 55,9 % та 54,3 % відповідно.

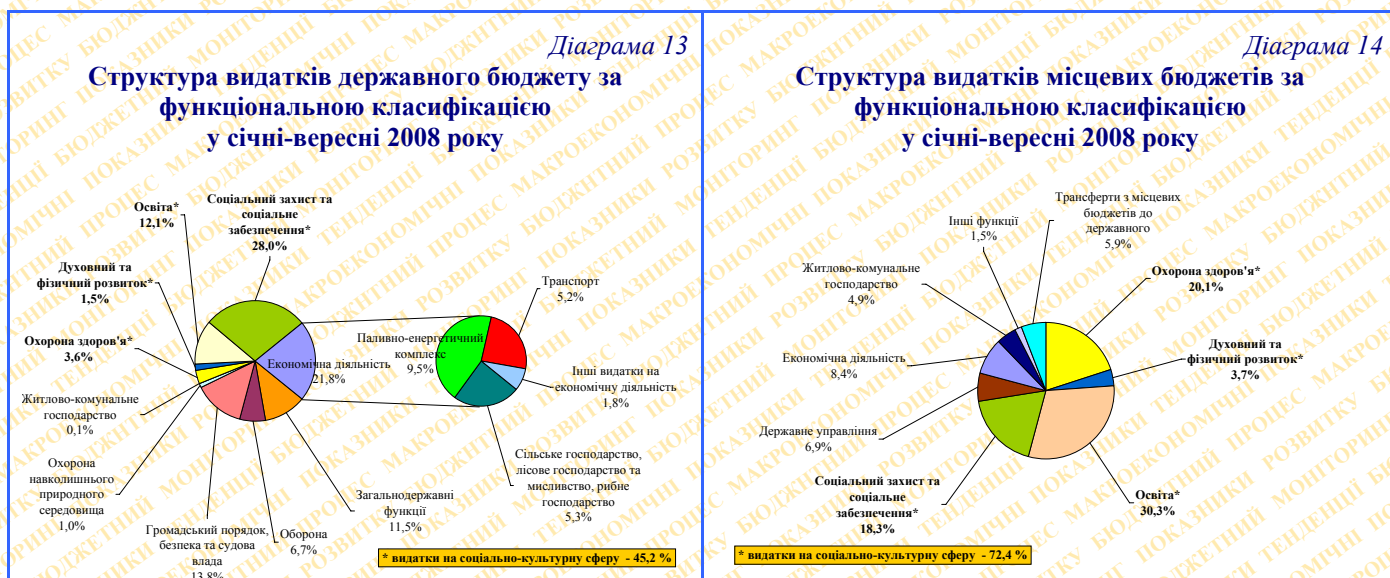
Протягом січня-вересня 2008 року спостерігалось подальше збільшення частки надходжень податку з доходів фізичних до 61,9 % усіх доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). Обсяги надходжень від цього джерела збільшились порівняно відповідними показниками 2007 року майже на 38,0 % та склали 33,6 млрд. грн.

Також відмічається значний приріст надходжень від плати за землю +81,4 %, що призвело до збільшення питомої ваги цих надходжень в структурі доходів місцевих бюджетів з 6,6 % до 9,1 %. Як вже зазначалось (детальніше див. «Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень-березень 2008 року»), це пов'язано зокрема, з введенням обмежень з надання пільг по платі за землю, скасування низки пільг та збільшення ставки земельного податку для окремих земельних ділянок.

В структурі доходів місцевих бюджетів продовжують спадну тенденцію частки надходжень від сплати єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва (у січні-вересні 2008 року – 2,5 %) та місцевих податків і зборів (у січні-вересні 2008 року – 1,1 %). Однак, ці види податків і зборів мають достатній потенціал для збільшення обсягів їх надходжень, але за умови реформування та перегляду ставок і бази оподаткування.

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Видатки державного бюджету виконані у сумі 165,1 млрд. грн., що становить 67,5 % річного плану. Рівень виконання порівняно з даними III кварталу 2007 року зріс на 2,7 в. п. Приріст видатків становить 42,2 %, що майже вдвічі перевищує приріст видатків січня-вересня 2007 року, який склав 24,1 %. Частка видатків соціального спрямування становить 45,2 %, що майже дорівнює аналогічному показнику минулого року, який становив 43,3 % (див. діаграму 13).

Фактичні видатки за звітний період зросли по всіх напрямках. Найбільше зростання відбулось по соціальному захисту та соціальному забезпеченню – на 12,5 млрд. грн., або у 1,6 раза (детальніше див. «Бюджет та економіка. Основні тенденції січня-березня 2008 року»). По паливно-енергетичному комплексу (у 2,3 раза), зокрема, по Міністерству палива та енергетики видатки збільшились на 5,3 млрд. грн., або у 7,5 разів (детальніше див. «Бюджет та економіка. Основні тенденції січня-червня 2008 року»). Найнижчий рівень виконання видатків, як і у попередньому році, склався по житлово-комунальному господарству і становить 12,7 %. Видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді виконані лише на 38,8 %. Виконання на рівні, більшому ніж 70 % сягнули лише видатки по галузях:

- громадський порядок, безпека та судова влада (72,8 %), оборона (73,4 %);
- соціальний захист та соціальне забезпечення (74,1 %);
- окремі видатки у сфері економічної діяльності, культури та охорони здоров'я, зокрема, такі як:
 - o лісове господарство та мисливство (79,7 %);
 - o кінематографія (80,2 %);
 - o зв'язок, телекомунікації та інформатика (80,5 %);
 - o промисловість з видобутку рудних та нерудних корисних копалин (81,4 %);
 - o лікарні загального профілю (81,8 %);
 - o дослідження і розробки у сфері освіти (88,3 %);
- а також міжбюджетні трансферти (72,1 %).

Частка захищених статей видатків за економічною класифікацією складає 68,0 % (див. діаграму 15), що майже дорівнює аналогічному показнику минулого року. Видатки збільшилися по всіх економічних статтях. Найбільше зростання відбулося по поточних трансфертах населенню (які збільшилися на 12,9 млрд. грн., або у 1,6 раза), поточних трансфертах органам державного управління інших рівнів (які збільшилися на 11,6 млрд. грн., або на 39,4 %), субсидіях і поточних трансфертах підприємствам (установам, організаціям) (приріст яких склав 7,8 млрд. грн., або на 82,5 %). Найнижчі прирости видатків відбулися по виплаті процентів (доходу) за зобов'язаннями (0,2 млрд. грн., або на 9,1 %), що пов'язано із графіком таких виплат, а також по капітальних видатках (1,9 млрд. грн., або на 15,1 %).

У структурі видатків за економічною класифікацією частка поточних видатків дещо збільшилася (на 2,1 %) і становить 91,2 % усіх видатків, що свідчить про зменшення інвестиційної складової бюджету, яке в умовах економічної кризи може мати негативні наслідки для економіки в цілому.

Обсяг видатків місцевих бюджетів (без урахування коштів, що передаються із загального фонду бюджету до бюджету розвитку) станом на 1 жовтня 2008 року становив 90,3 млрд. грн., що на 39,0 % більше відповідного показника 2007 року. Розрахунковий річний показник Міністерства фінансів виконано на 76,1 % (у січні-вересні 2007 року він склав 73,9 %). Рівень виконання плану, затвердженого місцевими радами, становить 64,9 % проти 63,4 % у відповідному періоді 2007 року.

Традиційно значна частина видатків місцевих бюджетів спрямовується на соціально-культурну сферу (див. діаграму 14). Однак, за підсумками січня-вересня 2008 року сукупна частка цих видатків у порівнянні з показниками 2007 року зменшилась на 3,2 в. п. та склала 72,4 % усіх видатків місцевих бюджетів.

Зберігається тенденція, намічена з початку року, щодо зменшення в структурі видатків місцевих бюджетів частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. Так порівняно з даними січня-вересня 2007 року її значення зменшилось на 2,8 в. п. до 18,3 %. Темп приросту видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення був найменшим серед усіх розділів функціональної класифікації та становив 20,6 %. Причому, обсяги видатків на допомоги у вирішенні житлового питання порівняно з показниками минулого року зменшились на 23,1 %, а обсяги видатків на соціальний захист ветеранів війни та праці залишились майже без змін (темп приросту цих видатків становив лише 4,7 %).

Водночас, на відміну від показників I кварталу та півріччя 2008 року, спостерігається уповільнення темпів приросту видатків на освіту, що призвело до зменшення частки цих видатків до 30,3 % (за даними I кварталу 2008 року – 33,8 %, півріччя 2008 року – 34,1 %).

В III кварталі 2008 року спостерігається значний приріст видатків місцевих бюджетів на протипожежний захист та рятування (порівняно з даними січня-вересня 2007 року їх обсяг зріс майже у 5,4 раза). Такі зміни відбулись за рахунок фінансування заходів з ліквідації наслідків стихійного лиха, що сталося 23-27 липня 2008 року з резервного фонду КМУ. Це призвело до збільшення частки «Інших видатків» на 1,1 в. п.

Частка трансфертів, що передаються з місцевих бюджетів до державного збільшилась на 1,2 в. п. та становить 5,9 % усіх видатків місцевих бюджетів. Зокрема, коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету було перераховано у сумі майже 5,1 млрд. грн., або 68,2 % від запланованого показника на рік. Їх розмір збільшився порівняно з аналогічними даними 2007 року майже у 1,8 раза.

Структура видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією практично повністю відповідає структурі показників 2007 року. Найбільші зміни спостерігаються за рахунок зменшення на 1,9 в. п. видатків на поточні трансферти населенню (у січні-вересні 2008 року їх частка становила 18,3 %). Також відмічається збільшення часток видатків на поточні трансферти органам державного управління інших рівнів (на 1,2 в. п.) та видатків на субсидії і поточні трансферти підприємствам, установам, організаціям (на 1,0 в. п.).

Видатки на оплату праці з нарахуваннями традиційно складають найбільшу частку серед усіх видатків місцевих бюджетів і становлять 42,8 %, що практично відповідає аналогічному показнику 2007 року. Потрібно зазначити, що за підсумками I кварталу та півріччя 2008 року ці видатки склали понад 47,0 % і значно перевищували показники 2007 року (детальніше див. «Бюджет та економіка. Основні тенденції січня-березня 2008 року» та «Бюджет та економіка. Основні тенденції січня-червня 2008 року»).

Сукупна частка видатків місцевих бюджетів, які спрямовуються на захищені статті склала 74,1 % усіх видатків місцевих бюджетів (див. діаграму 16). Причому, потрібно відмітити, що за даними I кварталу та півріччя 2008 року на захищені статті спрямовувались відповідно 84,1 % та 79,8 % видатків місцевих бюджетів (у січні-березні 2007 року – 81,7 %, у січні-червні 2007 року – 78,3 %, у січні-вересні 2007 року – 74,9 %). Такі зміни відбуваються щорічно за рахунок збільшення капітальних видатків місцевих бюджетів у кінці року. Так, частка капітальних видатків місцевих бюджетів відповідає рівню січня-вересня 2007 року та складає 13,5 % (у січні-березні 2008 року – 5,3 %, у січні-червні 2008 року – 9,2 %).

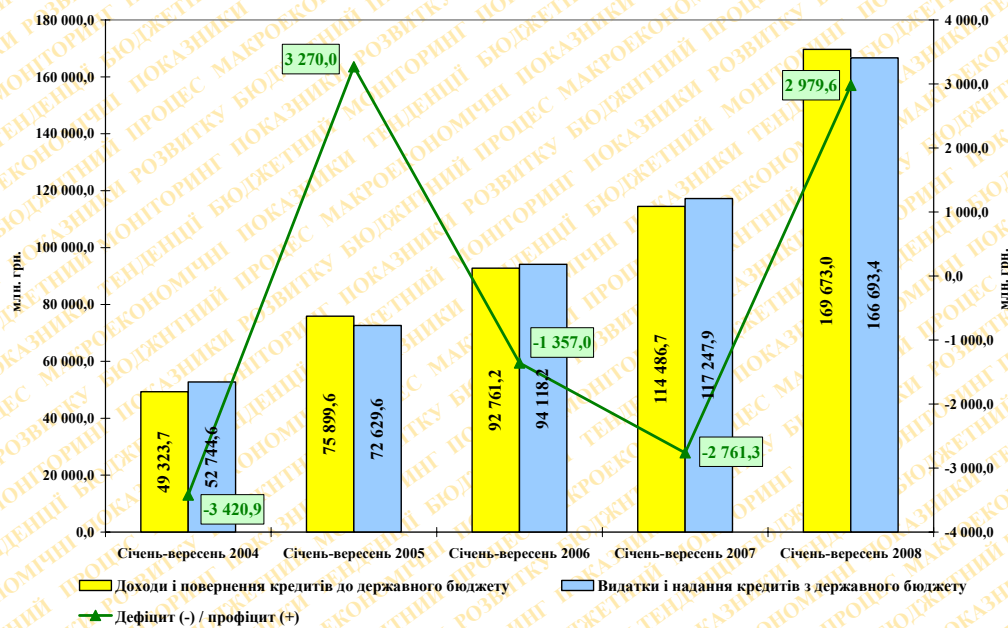
Такі затримки з початком фінансування капітальних видатків місцевих бюджетів не дозволяють у повній мірі та ефективно використати ресурси бюджету передбачені на здійснення капітальних видатків. Для вирішення такої ситуації, на думку експертів ІБСЕД, потрібно запровадити середньострокове бюджетне планування та перейти на середньостроковий бюджетний цикл.

ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Профіцит державного бюджету склав майже 3,0 млрд. грн. при запланованому річному обсязі дефіциту 18,8 млрд. грн. (див. діаграму 17). По загальному фонду бюджету профінансовано дефіцит у сумі 0,7 млрд. грн., або 4,1 % планового показника на рік, по спеціальному – утворився профіцит у сумі 3,7 млрд. грн. при запланованому річному дефіциті у сумі 0,9 млрд. грн. Утворення профіциту спеціального фонду пояснюється значним приростом залишків коштів – до 8,6 млрд. грн., або на 70,4 %.

Динаміка дефіциту (-) / профіциту (+) державного бюджету у січні-вересні 2004–2008 років

Діаграма 17

Погашення державного боргу перевищило обсяг запозичень до бюджету на 1,0 млрд. грн. Запозичення до бюджету складаються переважно із зовнішніх запозичень (1,9 млрд. грн., або 60,2 % всіх запозичень), в основному за рахунок другої позики на політику розвитку від Світового банку у сумі 0,3 млрд. дол. США.

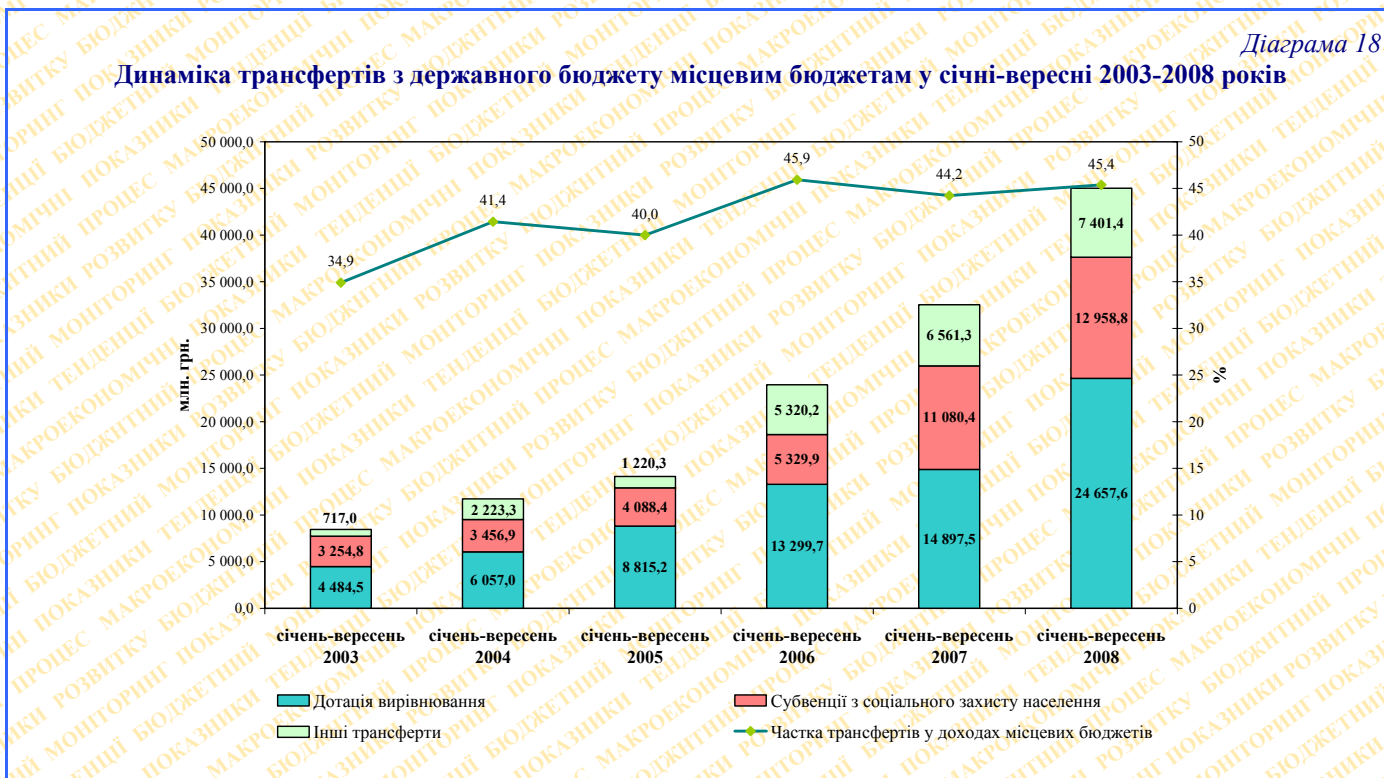
Від приватизації державного майна надійшло лише 0,4 млрд. грн., або 3,4 % річного плану, що менше відповідних показників минулого року на 1,3 млрд. грн. та на 11,7 в. п. Як і в попередньому році спостерігається тенденція до невиконання плану приватизації (детальніше див. «Бюджет та економіка. Основні тенденції січня-березня 2008 року»). В результаті цього за дев'ять місяців бюджет недоотримав близько 6,7 млрд. грн. надходжень. Це стало однією з причин, що частка захищених статей фактичних видатків дещо більша ніж затверджених (+4,1 в. п.).

При цьому, у змінах до Закону про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 639 від 31.10.2008 року встановлено, що у разі перевиконання надходжень від приватизації державного майна кошти спрямовуються до Стабілізаційного фонду. Проте за 9 місяців цього року надходження від приватизації виконані лише на 0,4 млрд. грн. і в умовах фінансової кризи існує низька ймовірність їх перевиконання за рік.

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ

За даними січня-вересня 2008 року до місцевих бюджетів з державного надійшло 72,1 % річного плану або 45,0 млрд. грн. **міжбюджетних трансфертів**, що більше обсягів таких надходжень за січень-вересень 2007 року на 38,4 %. Водночас, таке збільшення відбулось і за рахунок того, що у третьому кварталі 2008 року було надано субвенції Вінницькій, Закарпатській, Тернопільській, Івано-Франківській та Чернівецькій областям для ліквідації наслідків стихійного лиха, яке сталося 23-27 липня 2008 року на загальну суму майже 1,4 млрд. грн.

Частка міжбюджетних трансфертів в загальній структурі доходів місцевих бюджетів становить 45,4 %, що на 1,2 в. п. більше ніж спостерігалось у відповідному періоді 2007 року. Такою значною часткою трансфертів доходи місцевих бюджетів характеризувались і попередні роки (див. діаграму 18).

У структурі трансфертів найбільшу частку, 54,8 % усіх трансфертів складає дотація вирівнювання (у січні-вересні 2007 року ця частка становила 45,8 %). По відношенню до аналогічних показників 2007 року дещо зменшились частки надходжень субвенцій з соціального захисту та додаткових дотацій відповідно до 28,8 % та 1,7 % (див. діаграми 19 та 20).

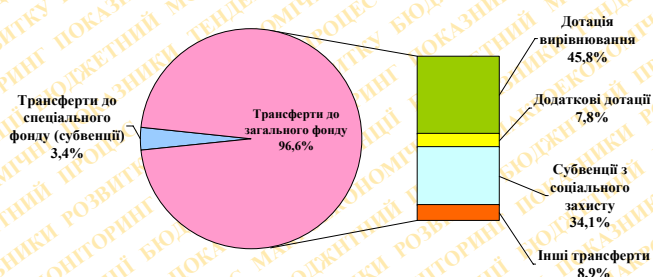
Рівень виконання річних планових показників щодо надання різних видів міжбюджетних трансфертів є неоднорідним. Так дотація вирівнювання перерахована на 83,8 % від запланованих на рік (у січні-вересні 2007 року цей показник становив 74,9 %). Фінансування додаткових дотацій коливається в межах від 45,9 % до 54,7 % передбачених річних обсягів. Субвенції з соціального захисту населення перераховано в цілому на 65,6 %, що практично відповідає показникам 2007 року.

Субвенції, що перераховуються до спеціального фонду місцевих бюджетів за підсумками трьох кварталів 2007 та 2008 років складають 3,4 % усіх трансфертів. Однак сукупний рівень виконання планових показників за цими трансфертами має значні відмінності: січень-вересень 2007 року – 55,4 %, а у січні-вересні 2008 року – лише 25,1 %.

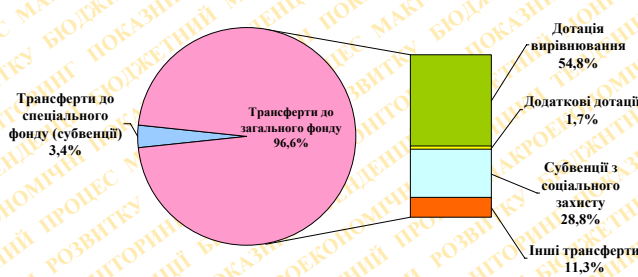
Це відбулось за рахунок того, що збільшились кількість та обсяги субвенцій, по яких заплановано але не здійснювалось фінансування – з 0,4 млрд. грн. у січні-вересні 2007 року до майже 3,1 млрд. грн. у січні-вересні 2008 року. Зокрема, не здійснювалось фінансування таких субвенцій:

- на заходи щодо оплати громадянами електричної і теплової енергії, природного газу, твердого палива, послуг водопостачання і водовідведення, квартирної плати в рахунок часткової компенсації втрат від знецінення грошових заощаджень (план на 2008 рік складає 2,0 млрд. грн.);
- на забезпечення житлом працівників бюджетної сфери, які заключили контракт на 20 років (план на 2008 рік складає майже 0,7 млрд. грн.);
- на оснащення сільських амбулаторій та фельдшерсько-акушерських пунктів, придбання автомобілів швидкої медичної допомоги для сільських закладів охорони здоров'я (передбачено на 2008 рік 0,15 млрд. грн.);
- на придбання вагонів для комунального електротранспорту (тролейбусів і трамваїв) в частині спеціального фонду, де на 2008 рік заплановано 0,1 млрд. грн.;
- на будівництво та розвиток мережі метрополітенів в частині спеціального фонду, де на 2008 рік заплановано 0,1 млрд. грн.

Діаграма 19
Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів у січні-вересні 2007 року

Діаграма 20
Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів у січні-вересні 2008 року

В даному виданні було окреслено лише основні тенденції виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів у січні-вересні 2008 року. Більш детальну інформацію можна отримати у виданні «Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2008 року», яке планується видати у грудні 2008 року.